

O KREŠŤANSKOM ŠTÁTNO M ZRIADENÍ

Immortale Dei

Encyklika pápeža Leva XIII. (1885)

Lev XIII. Pápež v r. 1878-1903

O KREŠŤANSKOM ŠTÁTNO M ZRIADENÍ. *Immortale Dei.* (Lev XIII. 1885)

Všetkým ctihodným bratom, patriarchom, primasom, arcibiskupom a biskupom katolíckym

Ctihodní bratia!

Pozdrav a Apoštolské požehnanie!

Hoci Cirkev, toto nesmrteľné dielo milosrdného Boha, sama o sebe a podľa svojej povahy má za úlohu spásu duší a budúcu blaženosť v nebi, napriek tomu sa od nej dostáva veľkého a bohatého požehnanie aj veciam v pominateľnej oblasti, a síce v takej miere, že aj keby bola Cirkev založená v prvom rade a hlavne kvôli blahobytnému životu tu na zemi, nemohlo by toto požehnanie byť početnejšie a väčšie. A vskutku kamkoľvek kedy Cirkev vkročila, bezodkladne zmenila tvár sveta, obohatila mravy národov cnosťami predtým neznámymi a priniesla im novú vzdelanosť. Všetky národy, ktoré sa neuzavreli pred jej vplyvom, vynikli miernosťou, spravodlivosťou a slávnymi činmi.

2. Napriek tomu však boli už od nepamäti vznášané proti Cirkvi námietky, že sa stavia proti záujmom štátu a že nemôže žiadnym spôsobom prispieť k jeho blahu a lesku, o čo plným právom zo svojho vlastného popudu usiluje každé dobre usporiadané štátne zriadenie. Ako vieme z dejín, bolo už v prvých dobách Cirkvi obľubou znepokojovať kresťanov podobnými nepriateľskými pochabosťami a vyvolávať tiež nenávisť a odpor voči nim tým, že ich označovali za nepriateľov ríše: v tom čase museli byť vinnými za všetky nešťastia, ktoré postihovali štát, zatiaľ čo v skutočnosti to bol Boh, ktorý previnenie postihoval spravodlivými trestami. Tieto kruté a ohováračské obvinenia sa stali preto oprávnenou výzvou pre genialitu sv. Augustína, ktorého obratné pero, zvlášť v jeho knihe „O meste Božom“, tak jasne ukázalo požehnaný vplyv kresťanskej múdrosti na život štátu, že sa tým stal obhajcom kresťanov nielen svojej doby, ale obzvlášť tiež vybojoval trvalé víťazstvo proti falošným žalobám. Napriek tomu podobné sťažnosti a obvinenia nestratili u nepriateľov Cirkvi svoju neblahú príťažlivosť a veľmi veľa ľudí už nechce pre usporiadanie občianskeho života uznať ako normu a pravidlo tie náuky, ktoré katolícka Cirkev odporúča a schvaľuje, ale ich hľadajú inde. Áno, v poslednej dobe začalo získavať všeobecnú nadvládu a platnosť tzv. nové právo. Hovorí sa: je vraj vymoženosťou nášho vyspelého storočia, ku ktorému sa došlo pokrokom slobody. Mnohými bolo mnohé skúšané, ale toľko je isté, že pre zodpovedné riadenie štátu nikdy nebol vytvorený lepší systém ako ten, ktorý sám vyplýva z náuky evanjelia. Preto považujeme za nanajvyš dôležité a najmä zhodné s Naším Apoštolským úradom zhodnotiť nové názory ohľadom štátu podľa kresťanskej náuky; týmto spôsobom, ako dúfame, zmiznú všetky príčiny omylov a pochybností vo svetle pravdy a každý bude schopný ľahko spoznať ony základné zákony života, ktorými by sa mal riadiť, ich poslúchať a počúvať.

O účele a autorite občianskej spoločnosti.

3. Nie je ťažké podať obraz štátu, ktorý je odvodený od múdrej kresťanskej náuky. Od prirodzenosti je každému vrodene žiť v občianskej spoločnosti. V osamotení mu chýba potrebná starostlivosť a podpora; rovnako tak nie je možné zdokonalenie charakteru a ducha. Preto Božská Prozreteľnosť usporiadala veci tak, že človek sa zrodením ocitá v medziľudských vzťahoch a spoločnosti, ako rodinnej, tak aj občianskej, lebo len táto spoločnosť mu môže dokonale zabezpečiť potreby pre život. Keďže sa však žiadna spoločnosť nezaobíde bez niekoho, kto stojí na čele všetkých, kto by mocným a primeraným podnetom usmerňoval každého jednotlivca k spoločnému cieľu, vzniká z toho pre občiansku spoločnosť potreba autority, ktorá by ju riadila. Táto autorita má, ako spoločnosť sama, svoj pôvod v prirodzenosti a tým v Bohu samom. Z toho ako druhý dôsledok vyplýva, že štátna moc podľa svojej povahy má za svojho pôvodcu Boha, lebo Boh sám je jedine pravý a nezávislý pán a majster všetkých vecí v najvyššom zmysle, ktorému všetko, čo jest tu, je

podrobené a je povinné Ho počúvať. Kto má teda právo rozkazovať, môže ho mať len od Boha, zvrchovaného pána všetkých. Preto hovorí apoštol: "Niet moci, ktorá by nebola od Boha"¹.

4. Právo vládnuť ale nie je samo o sebe nevyhnutne spojené s určitou formou štátu; môže prijať tú alebo onú štátnu formu, ak tá účelne podporí spoločné blaho a prospech. Ale nech už je ústava štátu akákoľvek, musia tí, ktorí sú prví v štáte (vládári) nevyhnutne vzhliadať na Boha, zvrchovaného zachovávateľa a vládcu sveta a mať Ho za vzor a príklad, ak chcú splniť svoje úlohy pri riadení štátu. Ako totiž Boh stvoril podriadené príčiny vo sfére vecí viditeľných, v ktorých sa takmer prejavuje Božská podstata a činnosť, a ktorými podľa svojho spôsobu má celý svet byť privedený k svojmu poslednému cieľu (k naplneniu svojho účelu), tak aj Boh chcel, aby v občianskej spoločnosti bola vrchnosť, ktorej nositelia by boli obrazom Jeho moci, ktorou vládne nad ľudským pokolením, i prozreteľnosti, ktorou sa o všetko stará.

5. Preto teda musí byť vláda najprv spravodlivá, podobná skôr vláde otcovskej než vláde majstra a pána, lebo Boh vládne nielen spravodlivo, ale aj dobrotivo ako otec. Štátna vrchnosť musí dbať na dobro občanov, lebo len pre to je vládcom daná zvrchovaná moc nad ostatnými, aby sa starali o všeobecné dobro. Štátna autorita sa nesmie pod žiadnou zámkienkou postaviť do služby jednej alebo viacerých osôb, pretože je zriadená pre dobro všetkých. Ak sa preto vládcovia stanú nespravodlivými, hrešia. Ak sa vo svojej pýche zneužitím moci nestarajú o blaho ľudu, potom nech si uvedomia, že Boh bude raz od nich žiadať zloženie účtov, a to tým prísnejšie, čím posvätejšie je úrad im zverený a nimi vykonávaný a čím vznešenejšia je dôstojnosť im zapožičaná a nimi zastávaná, lebo: "Mocní mocné muky trpieť budú"². Za týchto okolností sa potom so vznešenosťou panovníkovou bude môcť skutočne spojiť radostné a človeka dôstojné preukazovanie úcty zo strany občanov, pretože ak si občania raz pre vždy uvedomia, že vládcovia majú autoritu prepožičanú od Boha, budú ihneď uznávať za spravodlivé, že sú povinní počúvať slová štátnych predstaviteľov a preukazovať im poslušnosť a vernosť, a to s podobnou povinnou láskou, akú prejavujú deti svojim rodičom. "Každý nech sa poddá vyššej moci."³ Ako totiž nesmieme odporovať vôli Božej, tak nie je ani dovolené pohrdáť riadnou mocou, nech už je jej nositeľom ktokoľvek, lebo tí, ktorí odporujú Bohu, pripravujú sami sebe záhubu. "Kto sa teda protiví vrchnosti, protiví sa Božiemu poriadku. A tí, čo sa protivia, sami si privolávajú odsúdenie."⁴ Je preto zločinom nielen voči ľudskému, ale aj proti Božskému majestátu, odopierať poslušnosť a podnecovať k vzbure a násilným činom.

6. Ak je štát usporiadaný týmto spôsobom, potom je jasné, že občianska spoločnosť musí urobiť zadosť početným a dôležitým povinnostiam, ktoré má aj voči Bohu. Ak už prirodzenosť a rozum každému jednotlivcovi ukladá povinnosť preukazovať Bohu svätú a náboženskú službu, keďže sme na ňom závislí, od neho sme vyšli a k Nemu sa máme vrátiť, je týmto zákonom viazaná aj občianska spoločnosť. A veru ľudia, tvoriaci v spoločnosti jeden celok, sú závislí na Bohu práve tak, ako jednotlivci. Prinajmenšom musí ako spoločnosť, tak jednotlivci, Bohu ďakovať, že ju stvoril, že ju všemohúcou vôľou zachováva a že jej z nevyčerpatel'ného milosrdenstva preukazuje mnoho dobrodenia. Ako teda žiadny jednotlivci nesmie zanedbávať svoje povinnosti k Bohu, ale usilovne plniť svoju najdôležitejšiu povinnosť, totiž oddať sa duchom i srdcom náboženstvu (a vydať o ňom svedectvo svojou mravnou nápravou), ale nie náboženstvu, ktoré si každý podľa ľubovôle zvolí, ale takému, ktoré Boh uložil, ktorého pravosť (ako jediného oproti ostatným) prejavil spoľahlivými a neklamnými známkami a dôkazmi, tak sa ani štátna spoločnosť nesmie beztrešne chovať, akoby Boha nebolo. Nesmie ani (bez hriechu) odmietaať starostlivosť o dodržiavanie úcty k Bohu ako veci jej úplne cudzej, nesmie však ani podľa ľubovôle prijať ktorékoľvek z rôznych náboženstiev. Ani pre štáty niet iného druhu a spôsobu úcty Boha než tej, ktorú ustanovil sám Boh. Správcom štátov preto nech je meno Božie sväté. Za jednu zo svojich najdôležitejších úloh majú považovať

¹ Rim. 13,1

² Múd. 6,7

³ Rim. 13,1

⁴ Rim. 13,2

radostné plnenie náboženských povinností, brániť ich v mene a mocou zákona a na žiaden pád nevydávať ustanovenia alebo rozhodnutia, ktoré by boli zamerané proti náboženstvu. Sú tým viazaní aj voči občanom, ktorí sú zverení ich vláde. My ľudia sme predsa všetci zrodení a priťahovaní k najvyššiemu a konečnému dobru, ktoré sa nachádza za týmto krátkym a porušiteľným životom, totiž k nebu a všetky naše úmysly a snahy majú byť k tomu úplne zamerané, pretože od toho závisí dokonalé a všestranné šťastie každého človeka. Preto je starosťou jednotlivca, aby tohto cieľa dosiahol. Preto má občianska spoločnosť - keďže nemá inú úlohu ako podporiť to, čo je všeobecne najlepšie - starať sa takým spôsobom o prospech štátu, aby občania nielen neboli poškodzovaní vo svojich najvnuttornejších túžbach, totiž po dosiahnutí najvyššieho a nepominuteľného dobra, ale aby v tom boli všemožne podporovaní. To sa uskutoční v prvom rade tým, že sa vláda obzvlášť zameria na svätosť a neporušiteľnosť náboženstva, pretože jeho pôsobenie vytvára spojenie medzi človekom a Bohom.

O Cirkvi ako dokonalej spoločnosti

7. Ktoré náboženstvo je pravé, môže bez ťažkostí spoznať každý, kto je úprimného srdca a súdi podľa zrelej úvahy. Tak početné a jasné dôkazy, pravdivosť prorociev, početné zázraky, nezvyčajne rýchle rozšírenie viery uprostred nepriateľského sveta a cez najväčšie prekážky, svedectvo mučeníkov a mnohé podobné veci jasne vypovedajú, že jediné pravé je to náboženstvo, ktoré založil sám Ježiš Kristus a ktoré odovzdal svojej Cirkvi, aby bolo chránené a ďalej šírené.

8. Jednorodný Syn Boží totiž založil na zemi spoločnosť, Cirkev svätú. Jej potom odovzdal vznešený a Božský úrad, ktorý On sám prijal od Otca, aby v ňom pokračovala až do konca časov. „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.“⁵ „A ajhľa, ja som s vami po všetky dni až do konca sveta.“⁶ Ako Ježiš prišiel na svet, aby ľudia „Mali život a mali hojnosť“⁷, tak je rovnakou úlohou Cirkvi zabezpečiť večnú spásu duší. Práve preto je Cirkev vo svojej podstate univerzálna a nie je obmedzená ani priestorom, ani časom. „Hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu.“⁸

9. Pre toto nezmerané množstvo ustanovil sám Boh vrchnostenské úrady a preniesol na ne právomoci, potrebné pre ich vládu. Jeden však, ako bola jeho svätá vôľa, mal byť hlavou všetkých, najvyšší a neklamný učiteľ pravdy, ktorému odovzdal kľúče od kráľovstva nebeského. "Tebe dám kľúče kráľovstva nebeského"⁹, "Pas baránky moje ... Pas moje ovečky!"¹⁰, "Ja som prosil za teba, aby neprestala tvoja viera."¹¹

10. Hoci sa táto (cirkevná) spoločnosť skladá z ľudí rovnako ako občianska spoločnosť, je napriek tomu pre cieľ, ktorý jej bol určený aj pre prostriedky, ktorými sa tento cieľ snaží dosiahnuť, nadprirodzenou a duchovnou spoločnosťou, a je teda úplne odlišná od občianskej (alebo štátnej) spoločnosti. Keďže však milostivým predurčením Božím má v sebe všetko, čo je nevyhnutné k jej trvaniu a pôsobnosti, tak je podľa svojej podstaty aj práva - a to je nanajvýš dôležité - spoločnosťou dokonalou. Rovnako ako je cieľ, o ktorý sa usiluje, oveľa vznešenejší, tak i moc, ktorú má, prevyšuje všetky ostatné; nie je ani menšia ako moc štátna, ani jej nie je nejakým spôsobom podrobená.

11. V dokonalej pravde Ježiš Kristus udelil svojim apoštolom neobmedzenú autoritu vo vzťahu k veciam posvätným, spolu so skutočnou a najpravdivejšou mocou dávať zákony, ako aj s dvojitém právom súdiť a

⁵ Jn 20,21

⁶ Mat. 28,20

⁷ Jn 10,10

⁸ Mar. 16,15

⁹ Mat. 16,19

¹⁰ Jn 21,16-17

¹¹ Luk. 22,32

trestať, ktoré z tejto moci plynú. "Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi. Chod'te teda a učte všetky národy ... a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal."¹² A na inom mieste: "Ak nebude ich počúvať, povedz to Cirkvi."¹³ A opäť: "A sme pripravení potrestať každú neposlušnosť."¹⁴ Ďalej: "... aby som si nemusel počínať príkro podľa moci, ktorú mi dal Pán, aby som vzdelával a nie boril."¹⁵ Viest' ľudí do neba prislúcha Cirkvi, nie štátu. Jej starostlivosti a starosti je zverené všetko, aby podľa svojich schopností stále viac rozširovala kresťanskú vieru, jednoducho aby sa slobodne a účinne podľa svojho súdu starala o vec Kristovu.

12. Túto svoju autoritu, ktorá je sama o sebe neobmedzená a v plnosti jej vlastným právom - ktorá však bola už dlho popieraná mnohými učiteľmi štátneho práva kvôli zaľúbeniu sa štátnej vrchnosti - si Cirkev vo všetkých dobách nárokovala a uplatňovala vo verejnom živote. Ako prvý zo všetkých ju predsa obhajovali už apoštolí, keď predstaveným synagógy, ktorí im chceli brániť v hlásaní evanjelia, odpovedali takto: "Počúvať pristane viac Boha ako ľudí."¹⁶ Rovnako tak sa cirkevní otcovia snažili pri mnohých príležitostiach zdôrazniť dôvody pre uvedenú autoritu a ani pápeži nikdy nezabudli trvať na nej s neoblomnou statočnosťou voči protivníkom. Ten istý názor zastávali samotné kniežatá i štátnici a riadili sa ním vo verejnom živote, keď sa snažili o dohodu uzatváraním zmlúv, vedením rokovaní, odosielaním a prijímaním vyslancov ako aj iným obojstranným úradným stykom s Cirkvou ako s riadnym najvyšším úradom. A určite, je potrebné vedieť, že to nebolo bez zvláštného charakteru Božej Prozreteľnosti, že tejto moci Cirkvi bola poskytnutá občianska zvrchovanosť ako najbezpečnejšia ochrana jej nezávislosti.

O vzťahu cirkevnej a štátnej moci.

13. Boh pridilil starostlivosť o ľudské pokolenie dvojakej moci: totiž moci cirkevnej a moci štátnej. Prvá stojí na čele vecí Božských, druhá na čele pozemských, čisto ľudských. Každá je svojím spôsobom najvyššie, každá má pevné hranice, odvodené od svojej povahy a bezprostredného predmetu svojej vlády, takže každá je akoby uzavretá v kruhu, v ktorom sa môže samostatne pohybovať. Pretože však sú obom mocnostiam podriadení tí istí ľudia, môže sa stať, že o jednej a tej istej veci - avšak z rozličného stanoviska - majú obe moci súdiť a rozhodovať. Oba poriadky vyšli od Boha a bolo teda nanajvyššie dôstojné jeho múdrej prozreteľnosti, aby im predpísala cesty a riadne usporiadala ich vzájomné vzťahy. "Niet moci, ktorá by nebola od Boha. A tie, čo sú, ustanovil Boh."¹⁷ Keby tomu tak nebolo, často by muselo dochádzať k zhubným roztržkám a žalostným sporom, človek by stál v duchu bezradný a nepokojný pred dvoma úplne protíahlymi cestami a nevedel by ktorú si zvoliť, keby príkazy jednej odporovali príkazom druhej, o oboch ktorých vie, že vo svedomí je zaviazaný ich počúvať.

14. Kto by však mohol o Božej múdrosti a добрôte takto zmýšľať, pripisovať jej zjavný rozpor, ved' predsa Boh v oblasti oveľa nižšej, v konaní viditeľného sveta, tak dokonale vzájomne podriadil sily a príčiny, že tu vládne podivuhodne zladený poriadok a harmónia, takže žiadna z nich neruší tú druhú, ale všetky spoločne pôsobia najvhodnejším spôsobom na dosiahnutie účelu celého sveta. Preto je tiež nevyhnutné, aby medzi oboma mocami bola dosiahnutá jednota, ktorú možno dobre prirovnať k jednote, spájajúcej telo a dušu do spoločnej činnosti. Len potom je možné si urobiť primeraný obraz o povahe a rozsahu tohto vzájomného vzťahu, ak správne oceníme - ako už bolo povedané - vnútorný charakter oboch mocí a ak ich vzájomne porovnáme s ohľadom na dôstojnosť a význam. Účelom prvej je predovšetkým starostlivosť o pozemskú,

¹² Mat. 28,18-20

¹³ Mat. 18,17

¹⁴ 2 Kor. 10,6

¹⁵ 2 Kor. 13,10

¹⁶ Sk. 5,29

¹⁷ Rim. 13,1

pominuteľnú oblasť (o časné blaho), kdežto druhá chce pre človeka získať nebeské a večné statky. Čo je preto v živote ľudí sväté, čokoľvek má vzťah ku spáse duší a k uctievaniu Boha - či už podľa povahy vecí či kvôli pôvodnému vzťahu - to všetko je podriadené cirkevnej moci a jej opatreniam. Všetko ostatné, čo sa naopak týka občianskej a politickej oblasti, je právom podriadené štátnej moci, lebo Kristus prikázal dávať cisárovi, čo je cisárovo a Bohu, čo je Božie.

15. Niekedy však dochádza k okolnostiam, kedy môže ešte iným spôsobom dôjsť k zjednoteniu za účelom dosiahnutia mieru a slobody: keď totiž štátna moc a rímsky pápež uzavru v nejakej zvláštnej otázke dohodu. V takýchto časoch prejavuje Cirkev svoju materskú lásku úplne zvláštnym spôsobom tým, že ukazuje najväčšiu možnú láskavosť a zhovievavosť.

Súhrn kresťanskej náuky o usporiadaní spoločnosti.

16. V uvedenom sme načrtli obraz kresťanského štátu - nie bezdôvodne a svojvoľne, ale tak, ako to vyplýva z najvyšších a nepopierateľných zásad aj ako to potvrdzuje prirodzenosť a rozum.

17. V takto usporiadanej spoločnosti nedochádza k ničomu, čo by nebolo dôstojné alebo menej primerané vznešenému postaveniu vládcov. Bez toho, aby sa umenšovali výsostné práva, je to práve kresťanské štátne zriadenie, ktoré im prepožičiava väčšiu stabilitu a vyššie posvätenie. Áno, ak o ňom bližšie uvažujeme, prejavuje sa nám v ňom tak vysoký stupeň dokonalosti, aký nedosahuje žiadne iné z ostatných štátnych usporiadaní; zaiste by z toho museli dozrieť rozmanité a nádherné plody, keby všetky údy spoločnosti zaujali svoje prirodzené miesto a plnili verne a svedomite povinnosti svojho úradu. V takom štátnom zriadení, ako sme si ho práve predostreli, sú Božské a ľudské veci usporiadané v zodpovedajúcom poriadku: práva občanov zostávajú nedotknuté pod ochranou ako Božských, tak ľudských a prirodzených zákonov, všetky povinnosti jednotlivcov sú múdro vymedzené a ich plnenie je preto účelne vykonávané. Každý jednotlivý človek potom vie, že na ceste k večnosti, plnej nebezpečností a námahy, nájde sprievodcov, ktorí mu ukážu istý chodník, pomocníkov, ktorí sú s ním až do konca. Tiež vie, že druhí mu zaručujú istotu a chránia a zachovávajú jeho majetok i ostatné výhody, ktoré so sebou prináša život v spoločnosti. Spoločnosť tak nadobúda potrebnú pevnosť a stálosť svätosťou jednotlivca a nerozlučiteľnosťou manželstva. Všetky práva i povinnosti manželov sú múdro usporiadané podľa spravodlivosti a slušnosti; žene zostáva patričná dôstojnosť; autorita muža sa stáva obrazom autority samého Boha, otcovská moc je zmierňovaná pozornosťou a úctou, ktorá prislúcha žene a deťom. O ochranu, zdarný rozvoj, o vyučovanie a výchovu detí je tak najlepšie postarané.

18. Tu má štátne zákonodarstvo na zreteli len to všeobecne najlepšie, opiera sa o pravdu a spravodlivosť a je povznesené nad nestále sklony a klamlivý súd niektorých ľudí. Tu sa dostáva vládnej autorite posvätenie, presahujúce čisto ľudskú hodnotu, a práve tým je chránená pred odchýlením sa z chodníka spravodlivosti alebo pred prekročením miery vo výkone moci. Tu dochádza k poslušnosti občanov s plnou úctou a dôstojnosťou, keďže takto už neslúžia otrocky jeden človek druhému, ale poslušnosťou prejavujú podriadenie sa vôli Boha, ktorý svoju vládu vykonáva skrze človeka. Kto o tom nadobudol jasné presvedčenie, ten nemôže ani na okamih zapochybovať, že je naskrz povinnosťou spravodlivosti skloniť sa úprimne v hlbokej bázni pred majestátnom kráľov, zostať vytrvalý a verný v podriadení sa verejnej moci, nepodnecovať k revoltám a sväto dodržiavať všetky štátne a občianske povinnosti.

19. Nesmie tiež chýbať vzájomná úcta, láskavosť a ušľachtilé zmýšľanie. Tu nie je človek ako občan štátu a kresťan v jednej osobe rozkolísavaný na všetky strany vzájomne rozpornými príkazmi oboch mocností. Štát a Cirkev tu majú svoj podiel na tých nádherných dobrách, ktorými už kresťanstvo obohatilo pominuteľný

život ľudí, takže plným právom bolo povedané: "Na náboženstve, ktorým je uctievaný Boh, závisí blaho štátu a medzi oboma panuje veľká zhoda a rodinné ovzdušie."¹⁸

20. O tomto bohatom požehnaní neraz obdivuhodným spôsobom hovoril sv. Augustín, ako sme u neho na to zvyknutí, a najmä tam, kde oslovuje katolícku Cirkev nasledujúcimi slovami: "Ty vyučuješ prostým spôsobom deti, s plnou silou mladých ľudí, jemne starca, ako je primerané ich telesnej starobe i duševnému stavu. Ty podriaďuješ v čistote a vernej poslušnosti ženu mužovi, a to nie ako nástroj rozkoše, ale k zachovaniu ľudského rodu a k spoločenstvu domáceho života. Žene dávaš muža ako hlavu, nie aby zneužíval slabosti jej pohlavia, ale na cvičenie sa v povinnosti úprimnej lásky. Ty podriaďuješ deti rodičom spôsobom dobrovoľnej služby, určuješ rodičov za láskyplných veliteľov svojich detí ... Ty zjednocuješ občana s občanom, národ s národom, a celé pokolenie ľudské navzájom pripomenutím našich prvých prarodičov nielen preto, aby vytvorili spoločnosť, ale aj k akejsi bratskej spolupatričnosti. Ty učíš kráľov, aby sa starali o svoje národy, Ty napomínaš národy, aby sa podriadili kráľom. Komu patrí česť, komu láska, komu úcta, komu bázeň, komu útecha, komu varovanie, komu povzbudenie, komu poučenie, komu pokarhanie, komu trest - presne to učíš Ty, ktorý zároveň poukazuješ na to, že nie všetkým prislúcha všetko, ale všetkým láska a žiadnemu bezprávie."¹⁹ Na inom mieste, kde vyvracia falošné teórie filozofov práva, svätý Augustín hovorí: "Kiež by nám tí, ktorí tvrdia, že kresťanská náuka odporuje blahu štátov, dali šík takých vojakov, akými majú byť podľa kresťanskej náuky, takých obyvateľov zeme, takých manželov, také ženy, takých rodičov, také deti, takých pánov, takých služobníkov, takých kráľov, takých sudcov a nakoniec takých vyberačov daní, akými majú byť podľa kresťanských predstáv - a potom nech sa odvážia tvrdiť, že kresťanská náuka bráni blahu štátu; naopak nebudú váhať s priznaním, že keď sa jej preukáže poslušnosť, podporí sa veľkou mierou blaho štátu."²⁰

21. Býval čas, kedy sa štáty riadili náukou sv. evanjelia, kedy kresťanská múdrosť a jej Božská sila prenikali zákony, štátne zriadenie, mravy ľudí i všetky poriadky a vzťahy občianskej spoločnosti. Vtedy prekvitalo všade náboženstvo Ježiša Krista, Ním založené, na pevnom základe úcty, ktorá mu patrí, ktorá sa teší všade priazni panovníkov a ochrane úradov. Kňazstvo a kráľovstvo, Cirkev a štát, žili v šťastnej svornosti a boli úzko spojené vzájomnými službami. Štát, usporiadaný týmto spôsobom, prinášal ovocie nad všetko pomyslenie krajšie, ktoré ešte neupadlo do zabudnutia. V dejinách je o tom nespočetné množstvo svedectiev, ktoré nemožno vyvrátiť alebo zakryť žiadnou l'šťou nepriateľov. To že kresťanská Európa skrotila barbarské národy, že ich priviedla zo stavu surovej divokosti k životu dôstojnému človeka, že víťazne premožla vpády mohamedánov, že stojí na čele pokroku a civilizácie a dokázala byť všetkým ostatným národom vodkyňou a učiteľkou vo všetkom, čo slúži na skráslenie a zušľachtenie ľudského života, že poskytla svojim národom pravú slobodu, upravenú v mnohotvárných formách, že založila množstvo ústavov na zmenšenie ľudského utrpenia - za to všetko kresťanská Európa nesporne vd'áci náboženstvu, ktoré jej dávalo podnet k tak početným podnikaniam a pomáhalo jej pri ich vykonávaní.

22. Niet pochyb o tom, že by všetky tieto dobrodenia pôsobili dodnes, keby bola zostala svornosť oboch vrchností, ba plným právom by bolo možné očakávať ešte lepšie výsledky, keby bolo prikladané viac dôvery v autoritu Učiteľského úradu, radám Cirkvi a nasledovaniu jej spoľahlivého vedenia. Lebo je zaiste nemenným a pre všetkých platným zákonom, čo kedysi napísal svätý Ivo Chartresský (1040-1117, priateľ sv. Anselma) pápežovi Paschalovi III.: "Ak imperium (štát) a sacerdotium (Cirkev) sú svorné, svet je dobre riadený, Cirkev prekvitá a nesie ovocie, keď sú však nesvorné, nielenže nevzrastajú drobné veci, ale aj veľké sa biedne rozpadajú."²¹

¹⁸ Familiaritas. Cisár Theodosius I. v liste Cyrilovi Alexandrijskému a biskupom, porov. Labbe, Colect. Concil., III., 436

¹⁹ O mravoch katolíckej Cirkvi, kap. 30, č. 63.

²⁰ List 138, 5. k Marcellinovi, kap. 2., č. 15.

²¹ List 234.

23. Keď však v 16. storočí bola vyvolaná tá nešťastná a poľutovaniahodná túžba po novotách, najskôr vznikol zmätok ohľadom kresťanského náboženstva. Keď potom všetko prekročilo svoju prirodzenú cestu, bola čoskoro zasiahnutá utrpením i filozofia a odtiaľ všetok poriadok občianskej spoločnosti. Tu je ten východiskový bod nových bezuzdných náuk o slobode, vymyslených za urputných búrok v 18. storočí a proklamovaných ako základné náuky a hlavné zásady "nového práva", ktoré boli predtým neznáme a ktoré sa v jednom ohľade odchyľujú nielen od kresťanského, ale aj prirodzeného práva.

24. Najvyšším predpokladom všetkých týchto náuk resp. moderných zásad je táto veta: Ako totiž všetci ľudia sú si prirodzenosťou rovní (*similes*) a patria k tomu istému pokoleniu, tak sú si tiež v praktickom štátnom živote vzájomne postavení úplne na roveň (*pares*). Každý človek je preto podľa toho tak svojprávny (*sui iuris* - svojim vlastným zákonodarcom), že nie je nijako podrobený autorite druhého. Môže preto o všetkých veciach úplne slobodne a ako chce zmýšľať a činiť to, čo sa mu páči. Nikto nemá právo rozkazovať iným. V spoločnosti, založenej na týchto zásadách, nie je inej verejnej autority ako vôľa ľudu, ktorý je sám sebe jediným veliteľom a odtiaľ si osobuje právo porúčať sám sebe. Preto si ľud volí svojich zástupcov, na ktorých prenáša vládu, a síce nie ako im prislúchajúce právo, ale ako na svojich splnomocnencov, ktorí toto právo vykonávajú menom ľudu.

25. Zvrchovaná Božia moc sa prechádza mlčky, akoby Boh neexistoval alebo sa o ľudskú spoločnosť vôbec nestaral, alebo ako by ľudia - či už jednotlivci alebo celá spoločnosť - neboli Bohu ničím zviazaní alebo akoby bolo možné si pomyslieť, že vrchnosť by mala svoj pôvod, svoju moc a autoritu niekde inde ako v Bohu. Z toho je zrejmé, že takto zriadený štát nie je nič iné ako neusporiadaný dav, ktorý sám seba poučuje a seba samému vládne. Hovorí sa tam, že prameň všetkej moci a všetkého práva spočíva v ľude. Z toho vyplýva, že takáto spoločnosť sa necíti nijako zviazaná Bohu, preto sa tiež verejne nehlási k žiadnemu náboženstvu a tým menej sa stará o to, aby našla medzi mnohými náboženstvami to jediné pravé. Nedáva prednosť jednému pravému pred ostatnými falošnými a nemá ochotu poskytovať ochranu pravej viere. Takáto spoločnosť skôr prehlasuje všetky náboženstvá za rovnako oprávnené, ak nimi nejako neutrpí ústava.

26. Akákoľvek otázka, týkajúca sa náboženstva, sa odkazuje na slobodné rozhodnutie jednotlivcov podľa ich súkromného názoru. Každý potom môže podľa ľubovôle prijať jedno z nich. Čo z toho vyplýva, je jasné: osobný názor nie je viazaný objektívnym zákonom a je záležitosťou slobodného zaľúbienia každého, či chce Boha čtiť alebo nie; nastupuje neobmedzená názorová svojvôľa, bezuzdná sloboda vo zverejňovaní názorov.

27. Kde je však štát založený na takýchto základoch - ktoré sa zvlášť v dnešných časoch tešia uznaniu - je ľahké si domyslieť, do akého nevýhodného postavenia je zatláčaná Cirkev proti všetkému právu a spravodlivosti. Kde sa totiž takéto zásady uplatnia v riadení štátu, dáva sa katolíckej Cirkvi rovnaké miesto ako ostatným náboženským spoločnostiam, či skôr stavia sa pod ne, neberie sa ohľad na cirkevné zákony a sama Cirkev, ktorej dal Ježiš Kristus príkaz aj úrad učiť všetky národy, sa vylučuje z každého vplyvu na verejné vyučovanie ľudu. Keď sa jedná o veci zmiešaného charakteru, týkajúcej sa zákonodarstva svetského i duchovného, rozhodujú úrady podľa vlastnej mienky a dávajú tým najavo výraz pyšného pohrdania zákonmi Cirkvi. Občianska moc podriaďuje manželstvo svojej neobmedzenej právomoci, ustanovuje zákony o manželskom zväzku, o jeho jednote, o jeho rozlučiteľnosti i podmienkach uzatvárania, vzťahuje ruky na majetok duchovných pod zámienkou, že Cirkev nemôže mať pozemské statky - slovom, narábajú s Cirkvou tak, akoby nebola riadnou spoločnosťou a podľa svojej povahy spoločnosťou dokonalou a nebola ničím iným než ktokoľvek iný v štáte. Cirkvi preto nepriznávajú žiadne vlastnícke práva, ale tvrdia, že sú jej dané z milosti predstaviteľov štátu. Ak však Cirkev uplatňuje v živote štátu svoje právo, ktoré jej bolo priznané občianskymi zákonmi a chce, aby došlo k verejnej dohode medzi oboma mocami, potom sa vytyčuje ako prvá požiadavka odľuky záujmov Cirkvi od záujmov štátu.

28. Je to vedené úmyslom, aby bolo možné beztrestne nedodržať dané slovo a bolo možné sa chopiť neobmedzenej vlády a všetkých právomocí. Pretože to Cirkev nemôže ľahostajne pripustiť - nemôže sa predsa vzdať svojich najsvätejších a najdôležitejších povinností - a nalieha predovšetkým na to, aby boli svedomito a náležite dodržiavané prevzaté záväzky, často potom povstávajú spory medzi mocou svetskou a duchovnou, ktorých výsledkom obyčajne býva, že Cirkev podľa hne štátnej moci, pretože tá má k dispozícii väčšie svetské prostriedky.

29. Pri tomto pohľade na podstatu a význam štátu, ako je dnes väčšinou sprostredkovaný, si viac a viac zvykáme na myšlienku, že Cirkvi sa musí buď úplne odňať akékoľvek existenčné oprávnenie, alebo že musí byť aspoň úplne spútaná štátnou mocou. Opatrenia verejného života sú preniknuté prevažne takýmto úmyslom. Zákonodarstvo, štátna správa, náboženská výučba mládeže, okrádanie a rušenie náboženských rádov a potláčanie svetského panstva rímskeho pápeža - to všetko smeruje k jedinému cieľu, ktorým je ochromenie kresťanského zriadenia, obmedzenie slobody katolíckej Cirkvi a obmedzenie jej ostatných práv.

30. Avšak prostý, prirodzený rozum presvedčivo ukazuje, ako málo sa takýto názor na štátnu moc opiera o pravdu. Podľa svedectva prirodzeného rozumu vychádza všetka autorita z jediného vznešeného prameňa, totiž z Boha.

31. Pokiaľ však ide o zvrchovanú moc ľudu, o ktorej sa tvrdí, že nemá žiaden vzťah k Bohu a prirodzene tkvie v ľude, táto náuka sa mimoriadne hodí na lichotenie masám a podnecovanie náruživosti, avšak chýba jej akýkoľvek rozumný dôvod a ani nie je schopná trvalo zabezpečiť verejnú istotu, pokoj a poriadok. Áno, na základe takýchto teórií došlo až k tomu, že mnohí chápali právo na vyvolanie nepokojov, ako múdry občiansky zákon. Vychádza sa totiž z myšlienky, že vláda je iba mandát na vykonávanie vôle ľudu. Z toho nutne vyplýva, že všetko sa dá zmeniť podľa vôle ľudu a tak sa neustále vytvára ovzdušie strachu z nepokojov a zmätkov. Držať sa názoru, že nie je rozdiel medzi rozličnými, navzájom si odporujúcimi náboženskými formami, je nakoniec totožné s úmyslom nezvoliť si žiadne náboženstvo a žiadne tiež nepraktizovať. Je to, okrem pomenovania, číry ateizmus. Líšia sa síce názvom, nie však vo veci samej, pretože keď je niekto presvedčený o existencii Boha, potom predsa musí - ak nechce byť nerozumný a protirečiť si - nevyhnutne uznať, že rozličné existujúce vyznania, medzi ktorými je toľko rozdielov ba aj protikladov, ktoré sa týkajú najdôležitejších vecí v živote, rozhodne nemôžu byť rovnako dobré a rovnako Bohu milé (a zároveň všetky pravdivé).

32. Práve tak nie je sama o sebe dobrá ani ona neobmedzená a neprimeraná sloboda myslenia a tlače; nie je tým, z čoho by sa mohla ľudská spoločnosť právom radowať, ale je len prameňom mnohého zla a zmätkov. Sloboda je mravné dobro, dané nám ľuďom k nášmu zdokonaleniu. Preto sa tiež smie uplatňovať len v rámci pravdy a dobra. To ako sú však uspôsobené dobro a pravda, to sa nedá zmeniť ľudskou svojvôľou, lebo majú trvalý charakter, zostávajú samy sebou nezmeniteľné ako sama podstata vecí. Ak naše poznanie dá súhlas falošnému názoru, ak si naša svojvôľa zvolí zlo a oddá sa mu, potom žiadna z oboch nedosiahne dokonalosti, ale skôr stratí svoju vrodennú dôstojnosť a obe upadnú do skazy. Nemožno teda dovoliť zverejňovanie a rozširovanie takých náuk, ktoré odporujú pravde a cnosti, a tým menej potom im poskytovať priazeň a ochranu zákona. Len život v spravodlivosti nás privedie do neba, k blaženosti, po ktorej túžime. Štát sa teda odchyľuje od pravidiel a zákonov prirodzenosti, ak podporuje nesmiernu ľubovôľu názorov a nemravných skutkov do tej miery, že lož a zločin môžu beztrestne miast' mysle a kaziť srdcia ľudí. Je skazonosnou pochabosťou chcieť obmedzovať vplyv Cirkvi - samotným Bohom založenej - na verejný život, zákony, výchovu mládeže a na rodinnú spoločnosť. Ľud, ktorému sa vezme náboženstvo, nemôže zostať mravne dobrým a tým ani štát usporiadaným. A máme už skúsenosť, väčšiu ako by nám bolo milé, akú cenu má tzv. "čisto svetská" veda o živote a mravnosti aj kam vedie. Pravou učiteľkou cností a strážkyňou mravov je Cirkev Kristova. Jedine ona zachováva neporušene zásady, z ktorých plynú povinnosti, ona to je, kto podáva

vôli najušľachtilejšie pohnútky k dobrému a cnostnému životu, zakazuje nielen zlé činy, ale nás aj nabáda krotiť aj duševné podnety, ktoré sa priečia rozumu, aj keby sa tieto neprejavili skutkami.

33. Je tiež veľkým bezprávím aj nerozvážnosťou, chcieť Cirkev podrobovať svetskej moci vo výkone jej úradu. Takým počínaním sa priamo prevracia poriadok, keď sa totiž nadprirodzené podriaďuje prirodzenému. Tým sa zamedzuje alebo aspoň zoslabuje hojný vplyv tých statkov, ktorými Cirkev občiansku spoločnosť obohacuje, keď môže pracovať bez prekážky. A nielen to. Ako učí skúsenosť, otvára sa tým len brána nevraživosti a sporom, ktoré majú veľmi zhubný vplyv na Cirkev aj na štát.

34. Keďže takéto náuky nikdy nemôžu obstáť pred zdravým rozumom, pritom však majú veľký význam pre občiansky život, Naši predchodcovia, rímski pápeži, vedomí si povinnosti svojho Apoštolského úradu a pokiaľ im stačili prostriedky na zamedzenie ich šírenia, ich nikdy netrpeli. Už pápež Gregor XVI. vo svojej encyklike "*Mirari vos*" z 15. 8. 1832 výslovne zavrhol niektoré náuky, ktoré boli vtedy šírené, ako napr. že sa netreba starať, aké náboženstvo si zvolíme za pravé, že každý jednotlivec môže náboženstvo posudzovať podľa svojho vlastného rozumu a že nemá iného sudcu než svoje svedomie, ďalej že je každému dovolené verejne šíriť svoje názory a usilovať o prevrat. O myšlienke odľuky náboženstva a štátu sa ten istý pápež vyjadril nasledovne: "Tiež si nemôžeme sľubovať nič priaznivého ani pre náboženstvo, ani pre občiansku spoločnosť od názorov tých, ktorí oddeľujú Cirkev od štátu a chcú porušiť vzájomnú svornosť oboch najvyšších mocností. Isté je, že sa tejto svornosti boja len úplne nehanební prívrženci slobody, lebo svornosť vždy prinášala šťastie a požehnanie ako Cirkvi, tak i štátu." Podobným spôsobom označil niektoré najviac rozšírené falošné názory aj Pius IX. a dal zostaviť ich zoznam, aby pri tak neprehľadnej zmesi bludov mali katolíci niečo, čím by sa mohli s istotou riadiť.

35. Tieto rozhodnutia pápežov činia úplne nespochybniteľným fakt, že pôvod štátnej moci je potrebné hľadať v Bohu samom a nie v ľude, že vzburu zakazuje už zdravý rozum, že je zločinom a rúhaním, aby jednotlivci alebo štáty neuznávali náboženské povinnosti alebo aby rovnako hodnotili vzájomne si odporujúce náboženské formy, že sa za žiadnych okolností nepripúšťa vydávať za občianske právo neobmedzenú slobodu názorov a tlače a že tá nie je hodná podpory a ochrany zo strany štátu. Rovnako tak je isté, že Cirkev nemenej než štát je už podľa svojej prirodzenosti a právnych nárokov dokonalou spoločnosťou a preto vlády nesmú nútiť Cirkev, aby sa im podriadila a bola k službám, nesmú obmedzovať slobodu Cirkvi v konaní jej záležitostí, ani ju poškodzovať v jej právach, ktoré jej boli dané od samotného Krista. V záležitostiach zmiešaného práva zodpovedá plne povahe veci i vôli Božej, aby sa štát a Cirkev nerozhádzali a tým skôr vzájomne nekritizovali, ale kráčali spolu v plnej svornosti v súlade s osobitným určením každej spoločnosti.

O výsadách a slobodách občanov.

36. Ukázali sme, čo katolícka Cirkev žiada od občianskej spoločnosti ohľadom jej základov a vlády. Týmto zásadami a ustanoveniami sa neznemožňuje sama o sebe žiadna z rôznych štátnych foriem, pretože tie, ktoré neobsahujú niečo nezlučiteľného s katolíckou náukou, môžu pri múdrom a spravodlivom použití najlepšie zabezpečiť štátu blaho. Tiež nie je predmetom výhrady, aby sa ľud viac či menej podieľal na verejnom živote: to môže byť v určitých časoch a dôsledkom istých zákonných ustanovení nielen výhodné pre štát, ale môže sa dokonca stať povinnosťou občanov. Preto nie je dôvod na obviňovanie Cirkvi, že neprejavovala dosť miernosti a povolnosti, alebo že by sa stavala nepriateľsky proti pravej a oprávnenej slobode. Hoci Cirkev nedovoľuje poskytovať rôznym cudzím formám náboženstva rovnaké právo ako náboženstvu pravému, napriek tomu je skutočnosťou, že nekarhá tých, ktorí riadia štáty, keď títo kvôli dosiahnutiu dobra alebo pre zabránenie väčšieho zla v praktickom živote trpia obyčaje a zvyky rozličných

náboženstiev. Cirkev bdie aj nad tým, aby nikto nebol nútený proti svojej vôli prijať katolícku vieru, lebo ako múdro upozorňuje svätý Augustín: "Človek nemôže veriť inak ako z vlastnej vôle."²²

37. Preto Cirkev nemôže schvaľovať ani takú slobodu, ktorá pyšne odporuje najsvätejším Božím zákonom a odmieta povinnú poslušnosť zákonnej moci, lebo to je skôr drzosť než sloboda. Úplne príznačne ju označil sv. Augustín za "slobodu záhuby"²³ a apoštol Peter hovorí, že je "pláštikom zloby"²⁴, ba ešte viac, je proti rozumu, je skutočným otroctvom, lebo kto hreší, je "otrokom hriechu."²⁵ Naproti tomu pravá sloboda, po ktorej máme túžiť, je tá, ktorá jednotlivcovi nedovoľuje, aby bol zajatcom bludov a vášní, najhorších to tyranov. A čo sa týka verejného života, pravá sloboda občanov múdro vedie, poskytuje hojné prostriedky na podporu blaha štátu a chráni ho pred cudzou svojvôľou. Túto ušľachtilú a človeka dôstojnú slobodu Cirkev čo najviac chváli a vždy sa ju snažila a namáhala národom zaistiť v celom rozsahu. Historické doklady minulých čias predsa dosvedčujú, že všetko, čo najviac prispelo k dobru celého štátu - či to bolo zavedenie prospešných zariadení na ochranu ľudu pred svojvôľou zle vládnucich predstaviteľov štátu, záruky mestských a osobných práv voči prechmatom štátnej moci, čokoľvek slúžilo na zachovanie ľudskej dôstojnosti a právnej rovnosti občanov - slovom všetko toto vyšlo z Cirkvi, ňou bolo uvedené do života a ona to tiež usmerňovala a brala pod svoju ochranu. Vždy rovnaká sebe verná Cirkev zavrhuje každé zneužitie slobody, ktoré privádza ako jednotlivcov, tak celé národy buď k neviazanosti - alebo zase do otroctva. Avšak práve tak radostne víta Cirkev pokrok, ktorý so sebou prináša doba, ak je skutočne k prospechu pozemského života, ktorý tvorí len akýsi prechodný stupeň k inému, trvalému a večnému.

39. Je to teda celkom bezdôvodné ohováranie, keď je Cirkev obviňovaná, ako by bola nepriateľská novšiemu rozvoju štátneho zriadenia a akoby bez rozdielu odmietala všetko, čo bolo v našej dobe vytvorené. Čo skutočne zavrhuje, sú nezmyselné a zvrátené názory: hanebný duch vzbury a obzvlášť zmýšľanie, v ktorom je možné postrehnúť zárodoky dobrovoľného odpadu od Boha. Pretože všetko, čo je pravda, môže pochádzať len od Boha, Cirkev vidí v každom pravdivom výsledku bádania stopu ducha Božieho. Nie je totiž žiadnej pravdy v prirodzenom poriadku vecí, ktorá by odporovala zjavenej náuke alebo oslabovala jej dôveryhodnosť; skôr sa jej tým dostáva mnohonásobného potvrdenia. Práve preto nám každý pokrok vo vede môže byť podnetom k stále lepšiemu poznávaniu Boha a k Jeho väčšej chvále. Čokoľvek kedy rozširuje oblasť poznania vo vedách, to Cirkev ochotne a s radosťou víta. A ako venuje svoju podporu a starostlivosť všetkým odvetviám vedy, tak si tiež želá, aby sa s horlivosťou študovala veda, skúmajúca prírodu. Keď sa takýmto štúdiom dopomôže na svet niečomu novému, Cirkev nie je proti tomu, ani nič nenamieta proti snahám viac skrášľovať a obohacovať život. Ako nepriateľka lenivosti a záhaľky je priamo priateľkou Cirkvi, aby vzdelávaním a usilovnou prácou ľudskeho ducha boli dosiahnuté bohaté plody. A je to ona sama, ktorá dáva podnet k činnosti na všetkých úsekoch vedy a umenia. Pretože všetky tieto snahy svojím snažením zameriava k ušľachtilému a spásonosnému cieľu. Snaží sa zamedziť, aby bádateľské nadšenie a horlivosť neodvrátili pozornosť človeka od Boha a nebeských statkov.

40. Hoci je všetko toto rozumné a predstavuje cennú radu, nenachádza súhlas v našej dobe a štáty sa od nej očividne stále viac odvracajú. Napriek tomu sa predkladaná pravda, ako to verejne robíme, šíri svojou vnútornou silou a vo všetkej tichosti preniká do duší ľudí. Vo vedomí najvyššej a najsvätejšej povinnosti Apoštolského úradu, ktorý je Nám zverený k dobru všetkých národov, však - ako Nám prináleží - hlásame pravdu. Nie snád', že by sme nebrali ohľad na dobové pomery alebo akoby sme chceli umenšovať pravý a užitočný rast, ale preto, aby sme štátom dopriali pevnejšie základy a vládam väčšiu istotu pred nestálosťou,

²² Tract. 26, in Joan, č. 2

²³ Libertas perditionis, list 105. donatistom, kap. 2., č. 9

²⁴ 1 Pt 2,16

²⁵ Jn 8, 34

a to pri zachovaní pravej slobody národov, pretože najlepšou matkou a ochrankyňou slobody medzi ľuďmi je pravda: "Pravda vás oslobodí."²⁶

41. Vzhľadom k tejto ťažkej situácii katolícki veriaci - keď Nás, ako sa sluší, poslúchnu - ľahko spoznajú, k čomu sú zaviazaní vo svojom zmýšľaní i konaní. Čo sa týka ich názoru, je potrebné, aby vo všetkých jednotlivostiach a s neotrasiteľnou vierou súhlasili s tým, čo pápeži vždy učili alebo ešte budú učiť a tiež sa hlásili k tomu na verejnosti, kedykoľvek je to žiaduce.

42. Obzvlášť však majú pevne dbať na úsudok Apoštolskej Stolice ohľadom tzv. "výdobytkov" slobody novej doby. Kiež by nikoho neoklamal počestný vzhľad týchto "vymožeností", pretože je si treba pripomenúť ich pôvod aj akým snahám vďaka za svoje všeobecné rozšírenie a podporu. Skúsenosť nás dostatočne poučila, aké plody všade vo verejnom živote priniesli, a ktoré počestní a múdri muži právom považujú za poľutovaniahodné. Keby mal niekde vzniknúť štát - alebo keď si ho i len v mysli predstavíme - ktorý by trúfalo a tyransky prenasledoval kresťanské vyznanie a keď s ním porovnáme moderné usporiadanie štátu, o ktorom sme hovorili, potom môže vzniknúť dojem, že tento je znesiteľnejší. Avšak zásady, o ktoré sa opiera, sú - ako bolo povedané - v skutočnosti také, že s nimi nikto nesmie súhlasiť.

43. Naše konanie môže byť dvojakého druhu, súkromné resp. domáce, alebo verejné. Čo sa týka súkromného života, je našou prvou a najvyššou povinnosťou uviesť svoj život a mravy čo najpresnejšie do súladu s príkazmi evanjelia a nevzpierať sa, keď máme pre Krista zniesť alebo vytrpieť aj niečo ťažšie. Každý jednotlivец tiež musí milovať Cirkev ako spoločnú matku, počúvať jej príkazy, starať sa o jej česť, netrpieť porušovanie jej práv a pokiaľ možno svojím dôstojným správaním prispievať u druhých k tomu, aby aj oni Cirkvi preukazovali rovnakú lásku a úctu. Pre všeobecné blaho má veľký význam aj rozumné úsilie vo verejnej správe. V tejto záležitosti sa majú snahy zvlášť zamerať na prevzatie verejnej starostlivosti o náboženskú výchovu mládeže a dobré mravy, ako sa dá od kresťanov očakávať. Na tom blaho štátu obzvlášť závisí.

44. Ak katolíci prekročia túto užšiu pracovnú oblasť a sami sa chopia najvyšších štátnych záležitostí, je to všeobecne užitočné a správne. Hovoríme všeobecne, pretože Naše predpisy sa týkajú národov vcelku. Niekde však môže dôjsť k tomu, že z dôležitých a oprávnených dôvodoch nie je žiaduce zaoberať sa verejnými záležitosťami a prijímať politické funkcie. Ale ako už bolo povedané, všeobecne by bolo chybou odmietat každú účasť na verejných záležitostiach podobne, ako keby niekto neprispieval k všeobecnému dobru svojím nezaujmom a nepodporil ho svojou prácou, a to tým skôr, že katolíci sú náukou, ku ktorej sa hlásia, vyzývaní ku svedomitej a príkladnej práci. Keď naopak zostanú nečinní, potom sa opraty ľahko dostanú do rúk takých ľudí, ktorých zmýšľanie poskytuje málo nádeje na niečo dobré. Navyše by to bolo na škodu katolíckej veci, pretože potom by tí, ktorí zle zmýšľajú s katolíckou Cirkvou, mali všetku moc a naopak dobre s ňou zmýšľajúci takmer žiadnu.

45. Z toho je zrejmé, že katolíci majú spravodlivý dôvod na podieľanie sa na verejných záležitostiach. Ak sa katolíci zúčastňujú verejných záležitostí, nerobia to a ani nesmú robiť tak, že by súhlasili s tým, čo je v štátnom zriadení nedobrého, ale aby pokiaľ možno hľadeli so všetkou úprimnosťou a opravdivosťou prispôsobovať samo štátne zriadenie verejnému dobru, a síce tým, že sa budú snažiť vliať ako účinný liek múdrosť a silu katolíckej viery do žíl štátneho života. Tak to bolo aj v prvých dobách Cirkvi. Život aj snahy pohanov boli veľmi vzdialené poňatiu evanjelia. A napriek tomu vidíme, ako kresťania zostali vždy rovnakí, nedotknutí pohanskou poverou, ktorá ich obklopovala a mužne sa snažili uplatňovať všade tam, kde sa im naskytla príležitosť. Príkladne verní štátnym predstaviteľom a - ak im to dovoľovalo svedomie - poslušní zákonom, šíрили svojím životom okolo seba podivuhodnú žiaru svätosti. Ich jedinou snahou bolo pomáhať bratom a privádzať ostatných k múdrosti Kristovej. Pritom boli stále pripravení opustiť svoje miesto a napríklad aj statočne zomrieť, ak by si svoje hodnosti, úrady a dôstojnosť nemohli udržať bez porušenia

²⁶ Jn 8,32

cnosti. Takým spôsobom kresťanstvo vzápätí získalo stúpcov vo vojsku, v senáte, ba aj na cisárskom dvore. Tertullian hovorí: "Od včerajška sme a všetko, čo vaše je, sme zaplnili: mestá, ostrovy, pevnosti, radnice, snemovne, tábory vojsko, okresy a triedy občanov, paláce, senát i fórum."²⁷ Tak sa stalo, že kresťanská viera, keď zákon dovolil verejne vyznávať evanjelium, sa predstavila vo väčšine miest Európy nie v slabých počiatkoch, ale vyzretá a plná sily.

46. V našej dobe je potrebné obnoviť tieto príklady predkov. Kto chce byť hoden mena katolíka, musí byť najprv oddaným synom Cirkvi a podľa toho sa správať; čokoľvek sa s touto slávnou ct'ou neporovnáva, musí bez váhania odvrhnúť a štátne zriadenie musí užívať - ak tak môže so ct'ou činiť - na ochranu pravdy a spravodlivosti. Musí sa snažiť vo svojom konaní neprekročiť medze slobody, určené prirodzeným a Božským zákonom. Musí teda pracovať na tom, aby sa štát stále viac približoval a stotožňoval s onou kresťanskou formou života, o ktorej Sme hovorili. Na uskutočnenie toho všetkého nie je možné stanoviť určité a rovnaké pravidlo, ktoré by našlo svoje využitie vo všetkých dobách a na všetkých miestach, navzájom sa tak líšiacich. Predovšetkým je však treba vždy zachovať zhodu zmýšľania a snažiť sa o určitú jednotu v činnosti. Oboje sa najľahšie dosiahne, keď bude každý dbať na predpisy Apoštolskej Stolice ako na životné pravidlá a bude poslušný biskupovi, ktorého "Ustanovil Duch Svätý, aby spravoval Cirkev Božiu."²⁸ Ak chceme totiž brániť katolícku vec, je absolútne nutné, aby sa všetci svorne a neoblomne držali náuk, ktoré sú Cirkvou tradované a tak odolávali pokušeniu povolnosti voči falošným názorom alebo k väčším ústupkom, ako sú možné pri porovnaní s pravdou. V otázkach, o ktorých sa môže zmýšľať tak alebo onak, je žiaduce prerokovať ich priateľským spôsobom a nájsť správne riešenie bez vzájomného podozrievania a bezdôvodného napádania.

47. Aby sa predišlo rozkolu mysli neoprávneným vzájomným obviňovaním, nech je pre všetkých pravidlo toto: Neporušená katolícka viera sa nedá zlúčiť s názorom, ktorý sa snaží zavdačiť "naturalizmu" alebo "racionalizmu", ktorých základnou myšlienkou nie je nič iné ako úplne zničiť kresťanské zriadenie, vylúčiť Boha zo spoločnosti a priznať ľudu najvyššiu moc. Rovnako nie je dovolené rozlišovať povinnosti súkromnej osoby a občana štátu v tom zmysle, že cirkevná autorita platí len v súkromnom živote a vo verejnom sa naopak na ňu môže nedbať ba opovrhovať ňou. To by znamenalo zlučovať dobré so zlým a vyvolávať v človeku rozpoltenosť, zatiaľ čo ten má predsa vždy zostať rovnaký, vo svojom zmýšľaní dôsledný a vo všetkých veciach aj všetkých životných pomeroch zachovať vernosť kresťanským cnostiam.

48. Ak sa jedná o čisto politické otázky, napr. o najlepšie usporiadanie štátu, o tú či onú formu štátnej správy, môžu sa v tých veciach vyskytovať aj úctyhodné názory. Preto nie je na mieste niekoho obviňovať pre odlišný názor, hoci je dostatočne známa jeho oddanosť Apoštolskej Stolici aj dodržiavanie jej predpisov. Ešte väčšie bezprávie však je, keď je podozrivý z narušovania viery, k čomu - na Našu bolesť - už neraz došlo.

49. Predovšetkým by však mali mať spisovatelia, vydavatelia a hlavne novinári na zreteli nasledujúce zásadu: Kde sa jedná o najvyššie dobro, tam by mali byť vylúčené všetky vnútorné spory a stranícke záujmy. Naopak mali by svorne usilovať o dosiahnutie spoločného cieľa - zachovanie záujmov náboženstva a štátu. Ak sa teda v minulosti ukázala nejaká nesvornosť alebo spor, je potrebné naň veľkomyselne zabudnúť a pochovať ho. Ak sa dopustil niekto nejakej nerozvážnosti alebo nespravodlivosti, či už to bol ktokoľvek, je potrebné, aby to napravila vzájomná láska a obzvlášť k zhode môže prispieť poslušnosť všetkých voči Apoštolskej Stolici. Touto cestou vykonávajú katolíci dvojaký zásluhný čin: Na jednej strane sa postavili do služieb Cirkvi pre udržanie a rozšírenie kresťanskej múdrosti, na druhej strane tým tiež preukážu veľké dobro občianskej spoločnosti, ktorej blaho je v dôsledku zlých náuk a vášní vydané veľkému nebezpečenstvu.

²⁷ Apology. č. 37.

²⁸ Sk. 20,28

50. Toto, ctihodní bratia, je to, čo sme si mysleli, že je našou povinnosťou vysvetliť všetkým národom katolíckeho sveta a povedať o tom čo sa týka kresťanského štátneho zriadenia a povinností jednotlivých občanov. Navyše je nevyhnutné hojnými modlitbami zvolávať nebeskú ochranu a prosiť Boha, aby Ten, ktorý osvecuje duše ľudí a nakláňa ich vôľu, doprial úspech tomu, o čo úpenlivo prosíme a pričíňujeme sa, a to k Jeho cti a sláve, aj na spásu celého ľudského pokolenia. Ako prísľub Božskej priazne a na dôkaz Našej otcovskej blahovôle udeľujeme, ctihodní bratia, Vám, kléru i všetkému ľudu, zverenému Vašej viere a Vašej bdelosti, s úprimnou láskou Apoštolské požehnanie v Pánovi.

Dané v Ríme, u sv. Petra, dňa 1. novembra roka 1885, ôsmeho roku Nášho pontifikátu.

Lev XIII.

Zdroj:

<http://librinostri.catholica.cz/download/Le13CA2.pdf>

http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_01111885_immortale-dei.html

www.tridentskaomsa.weebly.com
